

7. Лук'яненко Д.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / [за ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка]. – К.: КНЕУ, 2001. – 538с.
8. Robinson W. Theories of Globalization / W. Robinson // Blackwell Companion to Globalization / G. Ritzer. – Oxford: Blackwell, 2007. – с.125-143. – URL: <http://www.soc.ucsb.edu/faculty/robinson/publications.html>
9. <http://unctad.org> – United Nations Conference on Trade and Development [Official website]
10. Handbook of statistics 2011. – New York and Geneva: United Nations Publication, 2011. – 513р.
11. International trade statistics 2011. – Geneva: WTO Publications, 2011. – 268р.
12. Kimura F. Production Networks in East Asia: What We Know So Far [Electronic resource] / F.Kimura, A.Obashi // ADBI Working Paper. – Tokyo: Asian Development Bank Institute, 2011. – No 320. – URL: <http://www.adbi.org/working-paper/2011/11/11/4792.production.networks.east.asia/>
13. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ / Ю.В. Шишков. – М.: III тысячелетие, 2001. – 478с.
14. Шифф М. Региональная интеграция и развитие / М. Шифф, А.Л.Уинтерс ; [пер.с англ.] / Всемирный банк. – М.: Издательство «Весь мир», 2005. – 376с.

O.V. Bulatova

DIMENSIONAL CHANGES IN THE GLOBAL ECONOMY IN AN INCREASINGLY GLOBAL REGIONALIZATION.

The article studies the new characteristics of regionalization formation and development in the context of global development. Special attention is paid to the analysis dimensional changes in the global economy in an increasingly global regionalization.

УДК 338.47(100)(045)

O.B. Захарова

ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТУ В КОНТЕКСТІ СВІТОГОСПОДАРСЬКИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Стаття присвячена дослідженню впливу ключових світогосподарських тенденцій на розвиток транспорту. Окрема увага приділена побудові прогнозних оцінок обсягів перевезень вантажів та пасажирів різними видами транспорту.

Ключові слова: транспорт, транспортна система, вантажообіг, пасажирообіг, світовий валовий внутрішній продукт, світовий товарний експорт, світовий експорт туристичних послуг.

Постановка проблеми. В умовах посилення процесів глобальної інтеграції в світовому господарстві, що обумовлює активізацію міждержавних та міжрегіональних господарських зв'язків, транспорту належить визначальна роль як фактору формування глобального економічного простору, активізації взаємодії національних економічних систем не тільки в рамках регіональних (континентальних) об'єднань, а й у трансконтинентальному сполученні. Транспорт виступає важливим елементом інфраструктури як світового господарства в цілому, так і окремих національних

економік та регіонів, що забезпечує реалізацію та поглиблення міжнародного поділу праці, створює основу формування виробничих, коопераційних та зовнішньоторговельних зв'язків між суб'єктами світового господарства. В умовах поглиблення процесів глобалізації і регіоналізації саме транспорт виступає чинником, що створює умови для активізації глобалізаційних процесів, формуючи єдину глобальну систему комунікацій. Як наслідок, саме від результативності функціонування світового транспорту залежить інтенсивність реалізації інтеграційних процесів, що все більше набувають глобального характеру, поєднуючи країни, що знаходяться в різних регіонах світу. Це актуалізує необхідність постійного моніторингу сучасного стану та формування прогнозних оцінок щодо розвитку показників функціонування світового транспорту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню різних аспектів функціонування транспортних систем регіонів, країн, світу в цілому присвяченні праці вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Вінников В., Євсєєв С., Єдін О., Котлубай О. [1], Креймер В., Кульман А., Лівшиць В., Могильовкін І., Ойкен В., Пашенко Ю. [2], Пирожков С., Плужніков К., Прейгер Д. [3], Рибчук А., Цветов Ю., М. Янковський та інші. Однак, сучасні процеси, що протікають у світовому господарстві, висувають нові вимоги та виклики до розвитку світового транспорту, що вимагає врахування їх впливу на перспективи та прогнози функціонування транспортної системи світу.

У в'язку з цим **метою** статті є оцінка впливу світогосподарських тенденцій на розвиток світового транспорту та побудова з урахуванням цього впливу прогнозних оцінок розвитку різних видів транспорту.

Викладення основного матеріалу. Тенденції розвитку основних видів транспорту пов'язані з економічними процесами, що відбуваються у світовому господарстві, перш за все зі світовим виробництвом та світовою торгівлею. Так, в умовах світової економічної кризи, що відобразилася на значному зменшенні обсягів світового виробництва та торгівлі обсяги перевезень всіма видами світового транспорту також скоротилися. Так, обсяг перевезень у 2009 р. порівняно з 2008 р. скоротився залізничним транспортом на 11,9%, авіаційним – на 10,4%, морським – на 4,5%, автомобільним – на 3,5%.

Це було пов'язано з тим, що світова економічна криза, що розпочалася у середині 2008 р. та призвела до скорочення світового ВВП у 2009 р. на 5,34% та до падіння обсягів світового експорту товарів на 22,43% порівняно з попереднім роком (табл.1). Причому слід зазначити, що найбільшими темпами падіння ВВП у 2009 р. характеризувались економіки розвинутих країн та країн з перехідною економікою – 3,4% та 6,3% відповідно. Економіки країн, що розвиваються, зберегли додатні темпи економічного зростання у 2009 р. в середньому на рівні 2,4%, перш за все за рахунок Китаю та Індії, темпи приросту ВВП яких склали 8,7% та 6,6% відповідно.

Більш швидшими темпами порівняно з падінням світового ВВП у 2009 році скоротилися обсяги світової торгівлі товарами. Так, темпи падіння світового експорту товарів у 2009 р. у 7 разів випереджували темпи падіння світового ВВП, тоді як протягом останніх 10 років коефіцієнт еластичності зміни світового товарного експорту від ВВП дорівнював 3,5. Зміни регіональної структури світової торгівлі товарами характеризуються тими ж тенденціями, що й обсяги світового виробництва. Так, падіння обсягів торгівлі товарами розвинутих країн світу перевищувало середньосвітовий показник на 1,1%. Найбільшими темпами скоротилися обсяги товарного експорту Японії (25,3%), США (14,9%) та країн ЄС (13,7%). Оскільки ці країни є основними імпортерами товарів промислового та споживчого попиту, що переважно транспортуються у контейнерах, що скорочення обсягів споживання у цих

країнах значно негативно вплинуло на ринок морських контейнерних перевезень та комбінованих перевезень з участю морського, залізничного та автомобільного видів транспорту. Країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою також зазначили істотного скорочення обсягів товарного експорту, однак темпи падіння торгівлі азіатських країн були меншими порівняно зі середньосвітовими показниками (11,7%).

Отже, розвиток всіх видів транспорту знаходиться у прямій залежності від структурних економіко-географічних та політичних змін, що відбуваються у світовому господарстві, у процесах міжнародного розподілу праці. Розвиток потенціалу усіх видів транспорту, зокрема морського та авіаційного, що обслуговують міжконтинентальні перевезення, обумовлюють такі чинники, а саме неспівпадіння регіонів видобутку, переробки та споживання багатьох видів сировини (вугілля, нафта, залізна руда), які займають більше половини вантажів, що транспортуються морем; залежність індустріально розвинутих країн від експорту сировини, а країн, що розвиваються, – від імпорту промислової продукції.

Отже, функціонування усіх видів світового транспорту в межах світового господарства цілком визначаються тенденціями, що складаються у міжнародній торгівлі. Так, обсяги торгівлі, географічна та товарна структури світової торгівлі визначають напрямки розвитку процесів міжнародного транспортування в таких аспектах, як формування попиту на певні види транспортних засобів, їх устаткування та технічний стан, відповідно до певних видів вантажів, частота рейсів та тоннаж, вартість перевезень та т.ін.

В таблиці 1 відображена динаміка основних показників, що на наш погляд, впливають на результативність функціонування всіх видів транспорту.

Таблиця 1

Динаміка основних показників, що впливають на функціонування світового транспорту

Роки	Світовий експорт туристичних послуг		Світовий товарний експорт		Світовий ВВП	
	Обсяг, млн. дол. США	Темп приросту, %	Обсяг, млрд. дол. США	Темп приросту, %	Обсяг, млрд. дол. США	Темп приросту, %
2000	479,4		6444,2		32286,8	
2001	470	-1,96	6187,6	-3,98	32099	-0,58
2002	492,2	4,72	6477,8	4,69	33429,4	4,14
2003	542,3	10,18	7563,3	16,76	37545,1	12,31
2004	642,7	18,51	9187,2	21,47	42275	12,60
2005	694,6	8,08	10513,4	14,44	45744,8	8,21
2006	759,2	9,30	12134,7	15,42	49602,9	8,43
2007	872,8	14,96	14015,8	15,50	55885,9	12,67
2008	959,7	9,96	16137,2	15,14	61232,8	9,57
2009	872,6	-9,08	12518,1	-22,43	57960,1	-5,34
2010	950,5	8,93	15257,9	21,89	63064,0	8,81
2011	1067,4	12,30	18211,4	19,36	69711,9	10,54
2000-2011	-	7,55	-	9,90	-	7,25

Отже, за аналізований період 2000-2011 рр. світовий ВВП щорічно в середньому зростав на 7,25%, світовий товарний експорт – на 9,9%, а світовий експорт туристичних послуг на 7,55%.

Результати дослідження впливу цих показників на обсяги вантажообігу та пасажирообігу окремих видів транспорту на основі використання інструментів кореляційно-регресійного аналізу наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Статистичні характеристики факторних моделей впливу окремих показників розвитку світового господарства на вантажо- та пасажирообіг різних видів транспорту

Результативна ознака	Факторна ознака	Рівняння зв'язку	Коефіцієнт кореляції	Коефіцієнт детермінації	Критерій Фішера
Автомобільний транспорт					
вантажобіг	ВВП	$0,004x+933,1$	0,930	0,870	67,0
вантажобіг	Товарний експорт	$0,012x+976,89$	0,955	0,912	103,1
пасажирообіг	ВВП	$0,024x+3592,4$	0,934	0,872747	68,2
пасажирообіг	Експорт тур. послуг	$1,52x+3645,2$	0,944	0,891	81,9
Залізничний транспорт					
вантажобіг	ВВП	$0,096x+3750,5$	0,921	0,849	56,0
вантажобіг	Товарний експорт	$0,31x+4932,2$	0,933	0,871	67,5
пасажирообіг	ВВП	$0,03x+1050,8$	0,988	0,977	423,9
пасажирообіг	Експорт тур. послуг	$1,66x+1126,7$	0,985	0,970	324,5
Авіаційний транспорт					
вантажобіг	ВВП	$0,002x+67,2$	0,946	0,896	85,7
вантажобіг	Товарний експорт	$0,005x+88,7$	0,952	0,906	96,4
пасажирообіг	ВВП	$0,056x+1143,6$	0,993	0,987	743,6
пасажирообіг	Експорт тур. послуг	$3,51x+1296,7$	0,993	0,985	660,8
Морський транспорт					
вантажобіг	ВВП	$0,36x+17661,16$	0,987	0,974	373,3
вантажобіг	Товарний експорт	$1,15x+22276,9$	0,988	0,976	413,7

На основі отриманих результатів можна зробити такі висновки:

- зміна вантажообігу та пасажирообігу всіх видів транспорту пов'язана прямим та досить тісним зв'язком зі зміною обсягів світового ВВП, світового товарного експорту та світового експорту туристичних послуг (всі коефіцієнти кореляції перевищують 0,7);

- найбільш залежним від динаміки ВВП та динаміки товарного експорту є вантажообіг морського та авіаційного транспорту (відповідні коефіцієнти зв'язку становлять 0,987; 0,946; 0,988; 0,952). Так, при зміні світового ВВП на 1 млрд. дол. вантажообіг морського транспорту зростатиме на 0,36 млрд. т-м, авіаційного – на 2 млн. т-км; при збільшенні світового товарного експорту на 1 млрд. дол. вантажообіг морського транспорту зростатиме на 1,15 млрд. т-м, авіаційного – на 5 млн. т-км;

- щодо пасажирообігу, то зміна світового ВВП найбільш впливає на зміну обсягів перевезення пасажирів авіаційним транспортом;

- динаміка експорту туристичних послуг більш тісно корелює зі зміною пасажирообігу авіаційного та залізничного видів транспорту. При збільшенні експорту туристичних послуг на 1 млрд. грн. вантажообіг авіаційного транспорту зростатиме на 3,51 млрд. пас-км, залізничного – на 1,66 млрд. пас-км, автомобільного – 1,52 млрд. пас-км.

Всі зазначені факторні ознаки мають бути враховані при прогнозуванні обсягів перевезень всіма видами транспорту. Результати прогнозування обсягів вантажообігу різних видів світового транспорту наведені на рис. 1.

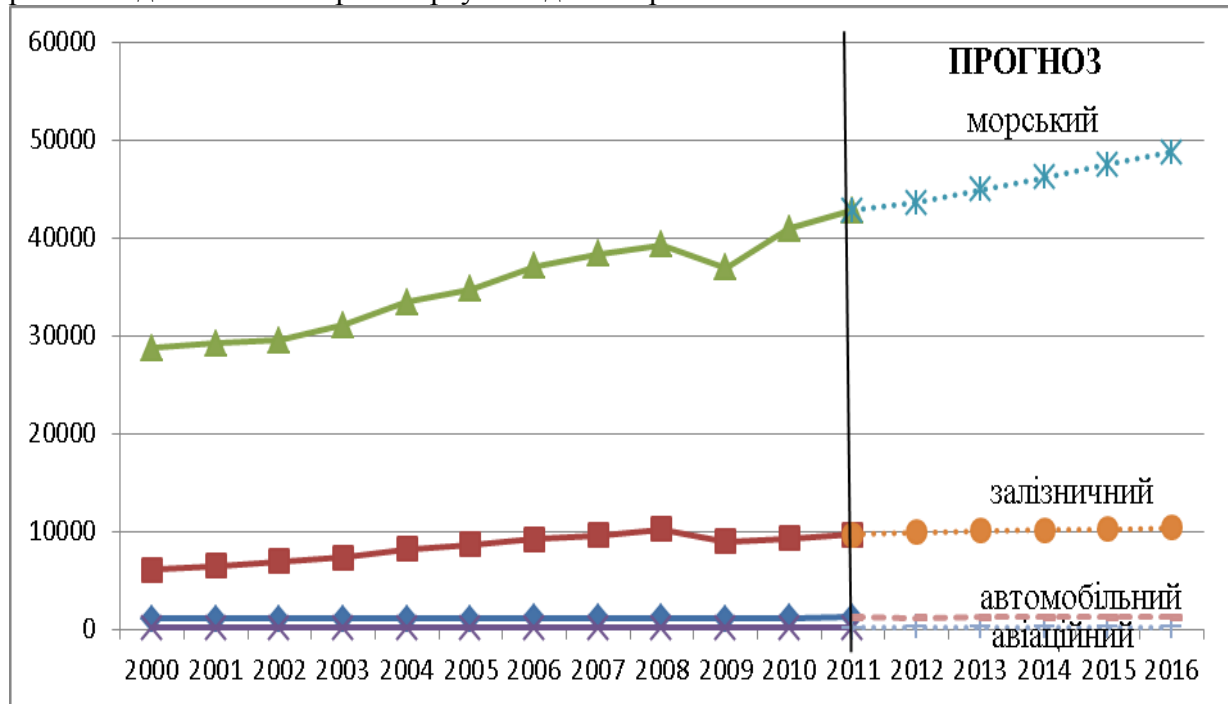

Рис. 1. Динаміка фактичних (2000-2011 рр.) та прогнозних (2012-2016 рр.) обсягів вантажообігу світового транспорту

Отже, з урахуванням тенденцій, що склалися у розвитку різних видів світового транспорту протягом 2000-2011 рр. та враховуючи вплив процесів, що протікають у світовому господарстві, на період, що прогнозується, 2012-2016 рр. можна очікувати подальшого зростання показників вантажообігу всіх видів транспорту.

Найбільш швидкими темпами зростатиме вантажообіг авіаційного транспорту на 3,3% щорічно; у 2016 р. порівняно з 2011 р. вантажообіг збільшиться на 17,9% і сягне 214,44 млрд. т-км. Вантажообіг морського транспорту в середньому щорічно зростатиме на 2,6% і складе у 2016 р. 48760,1 млрд. т-миль і збільшиться порівняно з 2011 р. на 13,9%.

Вантажообіг залізничного і автомобільного видів транспорту зростатиме невеликими темпами – 1,4% та 0,5% відповідно щорічно.

У 2016 р. вантажообіг залізничного транспорту складе 10356,38 млрд. т-км (збільшення на 7,1%), автомобільного – 1243,01 (2,1%).

Результати прогнозування обсягів вантажообігу різних видів світового транспорту наведені на рис. 2.

Як свідчать результати прогнозування, наведені на рис. 2, тенденція до зростання обсягів пасажирообігу збережеться і у прогнозованому періоді 2012-2016 рр. Найбільшими середніми щорічними темпами характеризуватиметься динаміка перевезень пасажирів авіаційним транспортом 3,4% та залізничним 3,1%, щорічне зростання пасажирообігу автомобільного транспорту складатиме 1,9%.

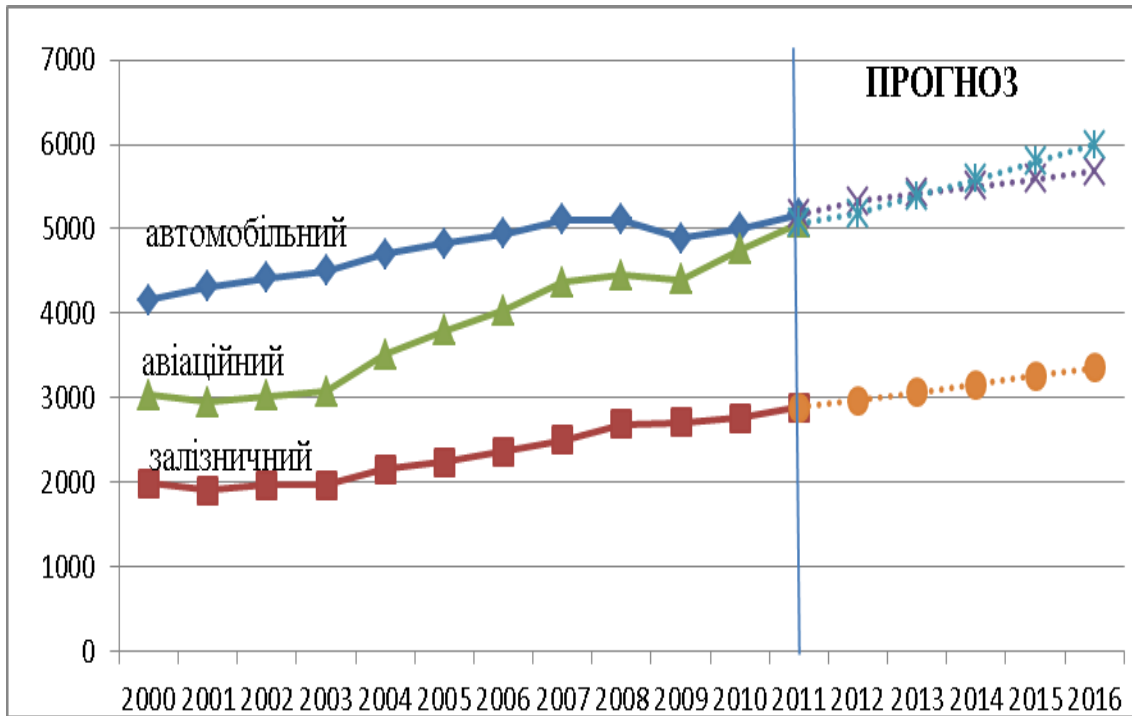

Рис. 2. Динаміка фактичних (2000-2011 рр.) та прогнозних (2012-2016 рр.) обсягів пасажирообігу світового транспорту

Щодо прогнозів міжнародних транспортних організацій, то необхідно зазначити, що авіаційний транспорт, який займає вагому частку в структурі пасажирських перевезень, характеризуватиметься найбільшими темпами подальшого зростання, що і збігається з отриманими власними розрахунками.

Так, за прогнозами міжнародної організації цивільної авіації до 2025 р. слід очікувати зростання пасажирських перевезень в середньому щорічно на 4,6%, вантажних – 6,6%. Так, до 2025 р. очікується зростання обсягів пасажирських перевезень авіаційним транспортом до 9180 млрд. пас-км, при чому випереджаючими темпами зростатимуть перевезення у міжнародному сполученні (5,3% в середньому щорічно) [4]. Найвагомішими факторами впливу на результати функціонування авіаційного транспорту залишаться помірний темп зростання світової економіки (3,5%) та світової торгівлі (5,5%), стабільність цін на пасажирські перевезення та тарифів на вантажні, подальше інвестування розвитку авіації та інфраструктури туризму.

Висновки. Подальший розвиток всіх видів світового транспорту тісно корелює зі зміною показників функціонування світової економіки, зокрема розвитку світового виробництва, торгівлі, туризму тощо. Тенденції зміни цих показників перш за все позначаються на показниках вантажообігу та пасажирообігу всіх видів транспорту. Як показали отримані розрахунки на перспективу слід очікувати подальшого помірнього зростання обсягів перевезень як вантажів, так і пасажирів всіма видами транспорту за умови прогнозованого помірнього зростання валового світового продукту та світової торгівлі. Можливі кризові явища, які також прогнозується експертами на початку поточного року, вимагають подальшого системного аналізу можливих загроз, що як наслідок, постануть перед світовою транспортною галуззю.

Список використаної літератури

1. Котлубай О.М. Конкуренентоспроможність та сталий розвиток морегосподарського комплексу України: [монографія]/О.М. Котлубай. - Одеса: ІПРЕЕД НАНУ, 2011. - 427 с.
2. Пашенко Ю.Є. Транспортно-дорожній комплекс України в процесах міжнародної інтеграції: [монографія] / Ю.Є Пашенко, О.І. Никифорук ; НАН України. Рада з вивчення продуктивних сил України. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2008. – 192 с.
3. *Прейгер Д.* Перспективні шляхи та механізми інтеграції ринку транспортних послуг України до країн ЄС. Аналітична записка/Д.Прейгер, О. Собкевич, О.Ємельянова: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/475/>
4. Прогноз розвитку воздушного транспорта до 2025 года: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://aviadocs.net/icaodocs/Cir/313_ru.pdf
5. Review of maritime transport 2012: [Electronic resource]. – URL: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/rmt2012_en.pdf
6. Transport and innovation: Unleashing the potential: [Electronic resource]. – OECD/ITF, 2010. – URL: <http://www.internationaltransportforum.org/Pub/pdf/10Highlights.pdf>
7. Transport Outlook 2012: [Electronic resource]. – URL: <http://www.internationaltransportforum.org/Pub/pdf/12Outlook.pdf>
8. Trends in the transport sector: [Electronic resource]. – URL: http://www.oecd-ilibrary.org/transport/trends-in-the-transport-sector-2012_trend_transp-2012-en
9. Trends in transport: [Electronic resource]. – URL: <http://www.internationaltransportforum.org/Press/PDFs/2012-09-17-TransportTrends.pdf>

O.V. Zakharova

TRANSPORT DEVELOPMENT FORECAST IN THE CONTEXT OF WORLD ECONOMIC TRENDS

The article is devoted to the research of the impact of key global economic trends on transport development. Special attention is paid to constructing forecasts of freight and passengers transportation by different modes of transport.

УДК 339.56.001:620.91(045)

Х.С. Мітюшкіна

РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ Й ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ

Досліджено розвиток процесів транснаціоналізації і глобалізації на світовому ринку енергетичних ресурсів; проаналізовано динаміку угод щодо злиття й поглинання на світовому енергоринку та визначено найбільш впливових його учасників.

Ключові слова: транснаціоналізація, глобалізація, енергетичні ресурси, енергоринок, енергетичні ТНК.